

CARL-JOHAN
MARKSTEDT

Fyra klassiska noveller

En lärarhandledning från Novellix

Detta är en lärarhandledning till fyra noveller av klassiska svenska författare: *Ett dockhem* av August Strindberg, *Ella gör sig fri* av Karin Boye, *Med strömmen* av Hjalmar Söderberg och *Spökhanden* av Selma Lagerlöf.

Handledningen innehåller uppgifter till varje enskild novell, men också ett avsnitt med uppgifter till två eller flera av novellerna. Uppgifterna är framtagna av Carl-Johan Markstedt, som tidigare skrivit lärarhandledningar för flera olika förlag.

Det finns förstås fler noveller från Novellix som passar för klassrummet. Läs mer på novellix.se.

Innehåll

Till läraren	4
Författarna	5
<i>Ett dockhem</i> av August Strindberg	6
<i>Ella gör sig fri</i> av Karin Boye	8
<i>Med strömmen</i> av Hjalmar Söderberg	10
<i>Spökhanden</i> av Selma Lagerlöf	12
Gemensamma frågor	14

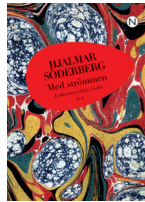
Till läraren

Lärohandledningen innehåller vägledning till fyra noveller: *Ett dockhem* av August Strindberg, *Ella gör sig fri* av Karin Boye, *Med strömmen* av Hjalmar Söderberg och *Spökhanden* av Selma Lagerlöf.

Vägledningarna har samma upplägg:

Förslag på ämnen att diskutera innan läsningen börjar (*Ingångar*); frågor att samtala om efter läsningen som ligger nära innehållet (*Samtala om texten*); uppgifter av mer analyserande karaktär (*Gå på djupet*) samt en avslutande friare uppgift. För varje novell finns en tydlig koppling mellan samtalsfrågorna, ingångarna och de avslutande analysfrågorna.

Sist i lärohandledningen finns förslag på mer övergripande uppgifter där eleverna får jämföra två eller flera av novellerna.

Författarna

AUGUST STRINDBERG (1849–1912)
Strindbergs *Ett dockhem* publicerades först i novellsamlingen *Giftas* (1884).

KARIN BOYE (1900–1941)
Boyes *Ella gör sig fri* publicerades först i novellsamlingen *Ur funktion* (1940).

HJALMAR SÖDERBERG (1869–1941)
Söderbergs *Med strömmen* är tidigare publicerad i novellsamlingen *Främlingarna* (1903).

SELMA LAGERLÖF (1858–1940)
Lagerlöfs *Spökhanden* publicerades först i veckotidningen *Idun*, årg II (1898).

Ett dockhem av August Strindberg

Ingångar

JÄMSTÄLLD. Hur är en jämställd relation?

INTRYCK. Hur kan litteratur, film eller musik påverka våra åsikter och värderingar? Har du läst, sett eller hört något som gjort ett särskilt starkt intryck på dig?

Samtala om texten

1. Varför heter novellen *Ett dockhem*?
2. Vilken bild får du av Vilhelm? Av Gurlu?
3. Hur är Vilhelms och Gurlis äktenskap de första åren? Vad är det som utlöser deras kris?
4. Hur framställs Ottilia?
5. Hur är ett ”rätt äktenskap”, enligt Gurlu, och varför har inte deras äktenskap varit det? På vilket sätt menar hon att Ibsens pjäs kan ge ”svaret på alla frågor”?
6. Hur ser Vilhelm på Gurlis kritik och hur försvarar han deras äktenskap?
7. Varför fäster Vilhelm (och läkaren) så stor vikt vid att Ottilia är ogift?
8. Vad tänker Vilhelms svärmor om allt och hur lyder hennes råd?
9. Hur fungerar svärmoderns ”radikalkur” och vad säger det om novellens personer?
10. I slutet är allt ”all right” igen. Vad är det som gör att Vilhelm och Gurlu hittar tillbaka till varandra? Vad har förändrats?

Gå på djupet

ETT RÄTT ÄKTENSKAP. Vilhelm och Gurlu diskuterar intensivt sitt äktenskap. Sammanfatta deras respektive argument. Vems parti tar författaren och hur märks det? Vad tänker du om hur novellen angriper frågan om äktenskap och kvinnans frigörelse?

EN NY BEKANTSKAP. Vänskapen till Ottilia blir betydelsefull för Gurlu. Hur ser relationerna ut mellan de tre personerna i novellen? Hur påverkar de varandra och vilken funktion fyller de? Vem står som segrare på slutet? Varför?

Ett annat perspektiv

Novellen skildras ur Vilhelms perspektiv. Välj en tidpunkt i novellen och skriv en berättelse om vad som händer – fast ur någon annans perspektiv. Välj bland:

1. Ottilia träffar Gurlu – ur Ottilias perspektiv. Hur ser Ottilia på Gurlu och hennes livssituation? Hur ser Ottilias eget liv ut? Vad rör sig inom henne?
2. Familjelivet – ur Gurlis perspektiv. Hur ser livet ut för henne, ensam med fyra barn, när Vilhelm reser? Vad tänker och känner hon?
3. Vad händer sedan – ur Gurlis perspektiv. Vad tänker Gurlu om det som skett och om framtiden?

Tips! Strindbergs novell är i mångt och mycket en kommentar till Henrik Ibsens pjäs *Ett dockhem*. Läs gärna pjäsen och se om du håller med Vilhelm eller inte.

Ella gör sig fri av Karin Boye

Ingångar

FRIHET. Vad är frihet för dig? När känner du dig mest fri? När känner du dig inte fri?

FÖRÄLDRAR. Hur ska bra föräldrar vara?

Samtala om texten

1. Hur ser Ellas vän på Ellas äktenskap?
Hur påverkas Ella av vännens råd?
2. Hur var Ellas barndom? Hur
har den format henne?
3. Hur är Ellas relation till sin mor?
4. Varför är Ella tillsammans med Arvid?
Varför är Arvid tillsammans med Ella?
5. Vad är problemet med deras äktenskap?
Vem bär ansvaret?
6. Varför söker Ella upp modern?
Vad händer i mötet mellan dem?
7. Med vilka känslor lämnar Ella
mötet? Vad har förändrats?
8. Vad händer när Ella kommer hem?
Hur reagerar Arvid på Ellas besked?
9. Varför ändrar Ella sig?
10. "Det skulle bli EN NY GÅNG", lovar
Arvid. Hur kommer det att gå, tror du?

Gå på djupet

RELATIONER. Novellen skildrar Ellas relationer till sin vän, mor och make. Vilken betydelse har de för henne och vilken roll har hon i de olika relationerna? Varför följer hon inte vännens råd, men påverkas så starkt av det modern säger (och inte säger)? Vad innebär egentligen att vara "ensam och fri"?

LEJONINNAN? Vilken bild ges av modern? Hur ser hon på sin egen föräldraroll? Vad har Ella för relation till henne och hur förändras den? Vad tycker du, är modern en lejoninna eller en tyrann?

Relationsreceptet

Skriv ett recept på hur man får en relation att hålla och växa sig stark. Välj mellan en vänskaps-, kärleks- eller föräldrelation. Gör en lista över de viktigaste ingredienserna. Fördela sedan 100 relationspoäng hur du vill på samtliga ingredienser. Här är några förslag (kom gärna på egna!): ärlighet, omtanke, gemensamma intressen, attraktion, auktoritet, lojalitet, tålmod, tolerans.

Med strömmen av Hjalmar Söderberg

Ingångar

I STRÖMMEN. Vad är bäst, att

flyta med eller mot strömmen? Varför?

FRAMTIDEN. Hur ser ditt liv ut om tio år?

Samtala om texten

1. Hur ser Gabriel Mortimers liv ut innan han gifter sig? Vilka är hans mål och drömmar? Hur ser andra på honom?
2. Varför gifter han sig och hur förändrar det hans liv?
3. Hur framställs Fru Mortimer?
4. Mortimer insjuknar. Hur påverkas han av sjukdomen?
5. Hur förändras stämningen i novellen när Mortimer reser ut på landet?
6. Hur beskrivs de två flickorna, prästens dotter Gerda och hennes kusin Lucie? På vilka sätt skiljer de sig åt?
7. Hur påverkas Mortimer av mötet med Lucie?
8. Mortimer flyter länge i sin båt med strömmen. Vad händer när han till slut vill vända om?
9. Novellen slutar på ett tåg. Vad händer under tågresan och hur slutar resan?
10. Hur tolkar du den sista meningen i novellen?

Gå på djupet

SOM ANDRA. I sin ungdom är Mortimer inte ”som de andra”. Vad innebär det enligt novellen att vara som de andra? Vems ”fel” är det att Mortimer blir olycklig? Vad tänker du om att vara som de andra?

OBESTÄMDA KONTURER. Drömmar, vakendrömmar och feberyror är centrala inslag i novellen. Vad talar för att Mortimer verkligen upplever allt som skildras, och vad talar för att delar av novellen snarare är drömmar och hallucinationer?

Vems fel?

Vems fel är det att Mortimer blir olycklig? Du har 10 skuldpöäng att fördela på följande aktörer (du kan lägga alla 10 på och en och samma aktör, eller sprida ut dem):

- Mortimer själv.
- Fru Mortimer.
- Fru Mortimers föräldrar.
- Lucie.
- Samhället.

Jämför i klassen. Har ni tänkt likadant eller finns det stora skillnader? Vad beror det på?

Spökhanden av Selma Lagerlöf

Ingångar

RÄDSLÅ. Vad skrämmer dig mest?

KÄRLEK. Vad är viktigast i en kärleksrelation? Har vi samma förväntningar på en relation idag som för hundra år sedan? Vad har förändrats?

Samtala om texten

1. Vilken bild får du av doktorn? Hur ser hans liv ut? Hur ser andra på honom?
2. Vilken bild får du av Ellen? Hur ser hennes liv ut? Hur ser andra på henne?
3. Vilken bild får du av Ellens fastrar, fröknarna Burman?
4. Varför friar doktorn till Ellen? Vad är det han söker? Varför tackar Ellen ja? Vad är det hon söker?
5. Hur är stämningen i huset när doktorn anländer? Vad är det som hänt?
6. Vilka tankar och känslor väcks hos doktorn när han ser Ellen och sedan lyssnar till det hon berättar?
7. Vad har doktorn för förklaring till det märkliga Ellen upplevt?
8. Doktorn ska precis gå – men hejdar sig. Varför? Vad är det som händer?

9. Hur tolkar du det sista som doktorn säger?
10. Kommer doktorn och Ellen att bli ett lyckligt par? Varför? Varför inte?

Gå på djupet

I SPÖKRUMMET. Vilken bild ger novellen av Ellens livssituation? Hur skildras huset och rummet där hon bor? Vad är det egentligen som skrämmer henne?

ÄKTENSKAP. Hur är relationen mellan doktorn och Ellen? Vem har makten och hur manifesteras den? Vad ger novellen överhuvudtaget för bild av äktenskapet?

Det spökar ... eller?

Skriv en egen spökhistoria. Inspireras gärna av hur Selma Lagerlöf bygger upp sin novell, med en inledning som kastar in läsaren i berättelsen, en tydlig vändpunkt och med två personer som ser olika på det övernaturliga.

Gemensamma frågor

Relationer

Alla de fyra novellerna skildrar relationer. Välj två av dem och jämför hur relationstemat behandlas i de båda berättelserna. Vad är det för relationer som skildras? Hur påverkas personerna av sina relationer och hur utvecklas relationerna under berättelsen? Vilken bild ger novellerna av relationerna och hur ser du själv på dem?

Mitt tips

Ett ungdomsmagasin vill trycka en av de fyra novellerna i sin tidning. Din uppgift är att välja vilken. Välj den novell som du mest tycker talar till unga människor idag. Skriv ett brev till tidningens redaktion och berätta om novellen – handling, miljö, persongalleri etc. – och förklara varför du tror att novellen passar unga människor idag. Vilka tankar och frågor väcker novellen? Vad gör den intressant och angelägen?

Uppbyggnad

Välj en av novellerna och studera hur den är uppbyggd. Hur inleds den? Vad bygger upp spänningen? Vad driver berättelsen framåt? Finns det en vändpunkt? När kommer den och hur påverkar den personerna i berättelsen? Hur slutar novellen?

Vändpunkter

Alla noveller har en (mer eller mindre tydlig) vändpunkt. Välj en eller ett par av novellerna och försök att ringa in när vändpunkten kommer. Vad är det som sker? Ur vems perspektiv skildras det, och hur påverkar vändpunkten de olika personerna och handlingen?

Tema och motiv

Välj en av novellerna och undersök novellens tema och motiv. Temat är berättelsens ämne eller grundtanke – det novellen handlar om på djupet. Temat byggs i sin tur upp av ett antal motiv, som ofta kan knytas till personerna eller olika typsituationer i berättelsen.

Förslag på motiv i Spökhanden: Den rationelle läkaren; den oskuldsfulla ungmön, inlåst i sitt hem ("strängt uppfostrad, hemmavand, hushållsduglig"); de ogifta, kontrollerande fastrarna (med det symboliska namnet Burman); den ofria kvinnans längtan efter frihet; den tydliga uppdelningen av kvinnans och mannens världar.

Förslag på motiv i Med strömmen: Den excentriske, rastlöse bohemen (grubblandes över "livets mening"); den färglösa hustrun (ständigt "småpratandes"); den övervakande svärfadern; det instängda, händelsefattiga äktenskapet (en "borgerlig komedi"); den lockande, unga kvinnan i rött (med "blodröda läppar", "fuktig blick" och det symboliska namnet Lucie); den pryda prästdottern; familjefadern som förälskar sig i en yngre kvinna.

www.novellix.se

© Carl-Johan Markstedt
& Novellix 2012

Omslag & typografi: Erika Palmquist
ISBN: 978-91-86847-63-0